

**SZIGETHY HALPER MARCELL GYALOGSÁGI EZREDES,
A CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI 48. FRANZ ROHR
GYALOGEZRED PARANCSNOKA
(1914–1918)**

Közel 15 éve kutatom az Osztrák–Magyar Monarchia első világháborús hadtörténetét. A császári és királyi 48. zalai gyalogezredben több rokonom és felmenőm is szolgált, közülük hárman hősi halált haltak. A méltatlanul elfeledett zalai, közös gyalogezred első világháborús történetéről, a benne szolgáló katonáiról és tényleges parancsnokáról az első világháborút követően eltelt 100 esztendő alatt nem adtak ki ezredtörténetet, emlékkönyvet vagy visszaemlékezést.¹

Az első világháború kitörésekor a császári és királyi 48. gyalogezred parancsnoka karstenfelsi és hegyaljai Pacor József ezredes volt, aki a kezdeti harcok során a hatalmas veszteségek alkalmával, 1914. szeptember 7-én súlyosan megsebesült. Ezért az ezredben a tisztikart is jelentősen újjá-, illetve át kellett szervezni. A gyalogezred parancsnok nélkül nem maradhatott. Az ezred parancsnoki beosztását szeptember 14-től Szigethy Halper Marcell alezredes vette át.²

Római katolikus katonacsaládban született 1868. szeptember 4-én Stankovac településen, amely közigazgatásilag Glinához tartozik, és Sziszek-Monoszló megyében (*Sisačko-moslavačka županija*, Horvátország) található. Későbbi lakhelye Đurmanec, Krapina-Zagorje megye (*Krapinsko-zagorska županija*, Horvátország).³

Az eredetileg magyarországi, Vas vármegyei, őrségi Sziget településről elszármazó (betűhíven Holper/Haipor) Halper családból „*Szigethy peues fluvium Zeck im Comitatu Castriferrei*” leszármazó régi család sarja. II. Mátyás királytól kapták a magyar nemesi megerősítést 1611. február 12-én. A Vas vármegyei 1754-es nemesi összeírás után, családi feljegyzések szerint Halper Mátyás/Matija Halper 1760 körül érkezett Horvátországba. A család a nemességét 1763. október 12-én igazolta. 1798. november 26-án nyilvántartásba vették Zágráb (Agram) megye

---

¹ Ezt a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Levéltár és Irattár első világháborús korszakát kutató munkatársa is megerősítette.

² A Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum Hadtörténeti Levéltár és Irattár (a továbbiakban: HM HIM HL) II. 489. K. u. K. 48. Infanterieregiment-Kommando az ezred irattárából fennmaradt 14. d. német-magyar nyelvű dokumentáció 1. Generalstabsabteilung, 1914. augusztus – 1916. december; 9. Operationsakten; 12. K. u. k. 48/I. Bataillon; 14. Manipulations-offizier, Verlustlisten, 1914–1918.

³ https://books.google.hu/books?id=tWIPAQAAMAAJ&pg=PA819&lpg=PA819&dq=marcell+halper+halpern&source=&redir_esc=y#v=onepage&q=marcell%20halper%20-halpern&f=false (utolsó letöltés ideje: 2022. október 14.).

nemesi nyilvántartásában. A régi megbecsült familia birtokolta Zagorje, Pluska Donja, Martinec, Pavlovec, Donje Turnišće, Luku, Skaričevo, Sela, Hum és Zajezda nemesi birtokokat Horvátországban.⁴

Szülei Szigeth Halper Ladislav (1831, Skaričevo) nyugállományú gyalogsági altábornagy és Helena Lovetto (Vinkovci) csillagkeresztes dáma.⁵ Testvére Rikard és Elizabeta. A család gyakran költözött a családfő szolgálati éve alatt. Elemi iskolát Bécsben és Bruck an der Leithában végezte. Katonai pályára készült. A középiskolai előtanulmányai után, Morva-Fehértemplom (Hranice, Csehország) császári és királyi katonai főreáliskoláját végezte el 1883–1887 között, és ott avatták hadnaggyá. A bécsújhelyi Mária Terézia Katonai Akadémián 1890. augusztus 18-án végzett „igen jó” eredménnyel.⁶

A pozsonyi császári és királyi 72. Emil David von Rohmfeld gyalogezredhez osztották be. Tanított a pozsonyi gyalogsági kadétiskolán, az 5. Hadtest parancsnoksága dicséretben részesítette az oktatásban és nevelésben elért sikereiért. 1893–1895 között elvégezte a Bécsben működő, vezérkari tisztképzést folytató császári és királyi Hadiiskolát „igen jó” eredménnyel. 1894. május 1-jétől főhadnagy. Ezt követően különböző vezérkari beosztásokban szolgált, majd számfelletti a 72. gyalogezrednél.

1897. november 1-jétől beosztása (kiképző) 2. osztályú kapitány (százados), és ezzel egy időben a császári és királyi 52. Frigyes főherceg gyalogezredhez került csapatszolgálatra. 1899. november 1-jétől a Vezérkari Hadtest 1. osztályú századosa a 83. gyalogezrednél. 1900-ban a következő állomás a 3. Hadtest parancsnoksága, Graz.⁷

1900. október 25-én házasságot kötött Grazban Marie Rosa von Steyrerrel. Felesége a háború idején Sopronban élt. 1901-ben megszületett Alica leánya, majd 1909-ben Rikard fia (az utóbbi leszármazottja, fia, Radovan, unokája Davor és Rikard). 1903. május 1-jével ismét a császári és királyi 52. Frigyes főherceg gyalog-

⁴ J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Kroatien und Slavonien. Bearbeitet von Dr. Ivan von Bojničić. Nürnberg, 1899. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Siebmacher-siebmacher-wappenbuch-1/der-adel-von-kroatien-und-slavonien-horvatorszag-es-szlavonia-E25A/csaladok-E277/halper-von-szigeth-F038/> (utolsó letöltés ideje: 2022. október 13.), illetve *Vas vármegye 1754. évi nemesi összeírása*. Bev. Dr. Horváth Kálmán, kiadta: Schneider Miklós. Szombathely, 1939, 46.

⁵ A Csillagkeresztes Rend (lat. *Ordo Stellatae Crucis*, ném. *Sternkreuzorden*) a 17. században alapított osztrák kiténtetés katolikus nemes hölgyeknek.

⁶ <https://www.geni.com/people/Marcel-Halper-od-Sigeta/6000000047675625920> (utolsó letöltés ideje: 2022. október 13.).

⁷ A Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténeti Levéltár és Irattár Bécsi Kirendeltsége (a továbbiakban: HM HIM HL BK) 73-1/2020/LBK, 403-3/2021/LBK megkeresésre Dr. Lenkefi Ferenc kirendeltségvezető válasza.

ezredhez került csapatszolgálatra. A továbbiakban ott teljesített szolgálatot, 1909-től már őrnagyként.⁸

Tíz év csapatszolgálatot követően 1913. szeptember 20-tól áthelyezték a császári és királyi 48. Franz Rohr gyalogezredhez Sopronba, ahol a IV. zászlóalj parancsnoka. 1913. november 1-jével gyalogsági alezredes. A háború kezdetén az említett zászlóalj parancsnoka volt. Ebben a beosztásban harcolt kiválóan, 1914. augusztus 23-án a Stany és Potoczek (Galícia, Lengyelország) között lezajlott ütközet során, az ezred tűzkeresztsége alkalmával.

A dandár parancsnokai kimagaslóan bátor, céltudatos, nagyon ügyes vezetőnek tartották, akiről úgy gondolták, hogy a jövőben alkalmas lehet a magasabb beosztásokra is. A harcászati képességei mellett a német nyelven kívül beszélt horvátul, magyarul, szlovákul és egy kicsit franciául is. Érdemeire tekintettel és parancsnoka javaslatára 1914. szeptember 14-től kinevezték a császári és királyi 48. gyalogezred ezredparancsnokának. 1915. szeptember 1-jén gyalogsági ezredessé léptették elő. A kezdetektől a keleti (orosz) harctéren, 1916. novemberből a délnyugati (olasz) harctéren harcolt.⁹

1915. március 15. és április 15. között a kárpáti harcok során átmenetileg a 27. gyalogdandár törzs alá osztották be, a különféle összevont csapatrészekből – közte a 48. gyalogezred több zászlóaljából – álló úgynevezett Halper csoport parancsnokaként, katonai érdemeiért. 1915. augusztus 26–27. között az előjárói által kivételesen ügyesnek tartott ezredparancsnok először hatolt át a megerősített ellenséges vonalon a (ma Nyugat-Ukrajnához tartozó) Złota-Lipa folyón, és sikeresen kezdeményezte a további áttörést 1915. augusztus 29–31. között a złoczowi harcokban. Az ezred kiemelkedő és kezdeményező parancsnoka a szeptember 2–6. közötti Samec-Bach-szakadékból lezajlott és a szeptember 11–13. közötti Mszaniec melletti harcokban is kitűnt (ma Lengyelország). Az aktuális pozícióharcokban is kiválóan teljesített és a lehető legjobban irányította az alá rendelt csapatot.

---

⁸ <https://data.matricula-online.eu/en/oesterreich/graz-seckau/graz-graben/218/?pg=103> (utolsó letöltés ideje: 2022. október 1.); *Streffleurs militärische Zeitschrift*. Wien, Streffleur, 1905–1914, 1909, 542.; *Geschichte des k. und k. Infanterieregiments FZM. Erzherzog Friedrich Nr. 52*. 1111.; *Budapesti Közlöny*, 1890. augusztus 17.; *Budapesti Közlöny*, 1897. október 28.; *Magyar Nemzet*, 1899. november 1.; *Budapesti Közlöny*, 1908. augusztus 19.; *Pécsi Napló*, 1910. április 28.; *Budapesti Közlöny*, 1910. április 27.; *Soproni Napló*, 1913. november 6. (utolsó letöltés ideje: 2022. október 19.).

⁹ HM HIM HL II. 489. K. u. K. 48. Infanterieregiment-Kommando, 14. d. 1. Generalstabsabteilung, hadműveleti iratok 1914. augusztus – 1916. december; 6. Operationsakten Tagebuchbeilagen o. Z. 1915. szeptember 25. – december 31; 13. Manipulationsoffizier Res. Nr. 1–379. 1915. január – 1916. december; 5. Operationsakten, Tagebuchbeilagen, Nr. 175–738. o. Z. 1915. január 1. – szeptember 24.; 2. Operationsakten o. Z. 1917. január – február; 2. Operationsakten o. Z. 1917. május–július; 3. Operationsakten o. Z. 1917. augusztus–október; 4. Operationsakten o. Z. 1918. január–október; 8. Operationsakten, Tagebuchbeilagen o. Z. 1917. május 5. – 1918. június 30.; 9. Operationsakten; 12. K. u. k. 48/I. Bataillon; 14. Manipulationsoffizier, Verlustlisten, 1914–1918.

1916. augusztus 10-én Nesterowcénál a szomszédos csapatok baloldali visszavonulása ellenére megakadályozta az állás feladását. Augusztus 11-én olyan jó pozícióba hozta vissza csapatait a ma ugyancsak ukrainai Bielkowcében, hogy augusztus 12-ig elfoglalhatta a Folwark¹⁰ Glęboka Dolina melletti állásokat (ma Lengyelország).

1917. május 12. és június 5. között vezetésével a 10. isonzói csata során ezredével visszaverték az olaszok ismétlődő támadásait, akik jelentős veszteséget szenvedtek. 1917. augusztus 17. és szeptember 5. között az ezredét vezette a 11. isonzói csatában. A San Marcótól délre elhelyezkedő gyalogezrede különösen ügyes és bátor kezdeményező volt. Vitézeivel a tüzérségi és aknatűz által előkészített ellenséges támadásokat elhárította, és többször kiűzte a betörő ellenséget. Egy héten át tartott, hogy az olasz ezred egy-egy zászlóalja nappal elfoglalta a San Marco magaslatot, éjjel pedig a 48-asok 5. százada roham- és géppuskaosztaggal megerősítve visszaszerezték azt. Az életben maradt ellenséges katonákat elfogták. Így történt, hogy egyetlen század képes volt felmorzsolni egy egész olasz gyalogezredet. A 48-as ezred kiváló fegyvertényét a világháborúban a hadsereg főparancsnokságának hivatalos, augusztus 30-án megjelent hadijelentésében, a Höfer-jelentésben külön kiemelték. 1917. október 28-án az offenzíva során vezetésével megrohmozták Görz déli részét. A megerőltető üldözés során a visszavonuló olaszokkal szemben keserves, éjszakai helyi csaták törtek ki Magnadola és Chiarano között 1917. november 8-án. A makacsul védekező ellenfél ellenállását megtörték és körülbelül 1000 foglyot és gazdag zsákmányt ejtettek.

Az 1918. június 15–22. között lezajlott piavei átkelés alkalmával a VII. hadtestnek alárendelt pozsonyi császári és királyi 14. gyaloghadosztály parancsnoksága alatt álló 28. dandár kötelékébe tartozó ezrede a Piave hídjának mindkét oldalán a legkedvezőtlenebb körülmények között végrehajtott átkelésnél Szigethy Halper Marcell vezetésével példamutatóan, bátran és nagyon ügyesen haladt előre a Canale Zeróban. A harcok során számos foglyot ejtettek és több mint 40 géppuskát zsákmányoltak. Elismerésre felterjesztették, ez azonban feltehetően a háború befejezése miatt elintézetlenül maradt, így a hivatalos kitüntetés is elmaradt, de 1918. október 1-jével legfelső dicsérő elismerésben részesült újólá, a kardok egyidejű adományozása mellett az ellenséggel szemben vitéz magatartásáért.¹¹

¹⁰ Folwark (ném. *Vorwerk*): lengyel kifejezés, birtokközpont.

¹¹ Magyarország tiszti cím- és névtára. 33. évf., 1914. III. Cs. és kir. közös ministeriumok és hatóságok, Cs. és kir. közös hadügyi ministerium 549.; *Budapesti Közlöny*, 1914. szeptember 25.; *Magyarország*, 1914. szeptember 26.; *Budapesti Közlöny*, 1915. augusztus 26.; *Budapesti Közlöny*, 1915. november 9.; *Budapesti Közlöny*, 1917. augusztus 8.; A HM HIM HL BK 73-1/2020/LBK, 403-3/2021/LBK és a 90-1/2022 LBK megkeresésre Dr. Lenkefi Ferenc kirendeltségvezető válasza. HM HIM HL II. 489. K. u. K. 48. Infanterieregiment-Kommando 14. d., 4. Operationsakten o. Z. 1918. január–október; 8. Operationsakten, Tagebuchbeilagen o. Z. 1917. május 5. –1918. június 30.

1918. október 25-én, ezrede az olasz fronton San Donnától délkeletre a Piavénál az Isonzó hadsereg XXII. hadtest 14. gyaloghadosztály alá tartozó 28. dandár kötelékében harcolt. Ez volt az ezred utolsó harci tevékenysége, mert a bekövetkezett olasz fegyverszünet ezen a fronton a háborúnak végét vetett. Az itt állomásozó alakulatot az összeomlás után személyesen vezette hazafelé, zárt rendben és teljes fegyverzetben, hátrahagyva állásait. Az ezredével 19 napi fegyvelmezett gyalogmenet után, 1918. november 15-én Csáktornya és 16-án Letenye érintésével, 17-én megérkezett Nagykanizsára. Ezt követően 20-án és végül 21-én is érkeztek további csapatrészek.

Szigethy Halper Marcell a világháborúban a császári és királyi 48. gyalogezred kiváló parancsnoka volt, és e minőségében az ezredet hősi küzdelmeiben a Szereth-fronttól a Piave-frontig vezényelte. A háború alatt az ellenséggel szembeni kiemelkedő és bátor érdemei elismeréseként számos kitüntetésben és többször legfelső dicsérő elismerésben részesült.¹²

Szigethy Halper Marcell kitüntetései

Megnevezés	Az adományozás dátuma
Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal	1914. szeptember 21.
Osztrák Vaskorona-rend III. osztályát hadidíszítménnyel és kardokkal	1915. április 27.
Bronz Katonai Érdemérem Katonai Érdemkereszt szalagon kardokkal ékesítve	1915. október 29.
Osztrák Császári Lipót-rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal	1916. november 10.
Ezüst Katonai Érdemérem Katonai Érdemkereszt szalagon kardokkal ékesítve	1917. július 28.
Osztrák Vaskorona-rend II. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal	1918. február 6.
Vaskereszt Másodosztálya (német)	1915. október 30.
Ottomán császári Medjidie-rend 3. osztálya (oszmán)	1913. október ¹²
További kitüntetései: Károly Csapatkereszt, Tiszti Szolgálati Jel III. osztálya, Jubileumi Udvari Emlékérem a fegyveres erők számára és a Katonai Jubileumi Kereszt	

¹² <https://www.digitalniknihovna.cz/dsmo/view/uuid:570ad7a0-c48f-11df-9c91-000d606f5dc6?page=uuid:2b7627f0-c491-11df-a29d-000d606f5dc6&fulltext=Halper%20Marcel> (utolsó letöltés ideje: 2022. október 19.).

A kortárs vélekedés szerint „a zalamegyei fiúkat szerette és embereinek életét a lehetőség szerint kímélte”.¹³ Az ezred feloszlása után rövid ideig Sopronban élt, ott a *K. u. k. Platzkommando* (állomásparancsnokság), majd a Térparancsnokság alatt szolgált. Ezt követően Krapina melletti birtokára vonult vissza.

Nyugállományba helyezése 1919. március 1-jével történt meg. A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság megalakulása után szolgálatot nem vállalt, noha ez módjában lett volna. Szívinfarktus következtében hunyt el 1929. április 8-án a közigazgatásilag Krapinához tartozó Škaričevo településen, Krapina-Zagorje megyében (Horvátország). A škaričevói birtok feletti, 1877-ben épített családi sírkápolnába temették el.¹⁴ Nyughelyén 2023. április 15-én, a szerző által vezetett ZalaSzántói Lokálpatrióta Egyesület kezdeményezésére, emlékműsor keretében, katonai tiszteletadás mellett avatták fel a szervezet által készített emléktábláját.¹⁵

---

¹³ *Tapolcai Ujság*, 1929. április 28. 4.

¹⁴ Sigetski család, Davor Halper (Skaričevo) dédunoka és Radovan Halper (Skaričevo) unoka személyes tájékoztatása 2022. szeptember 9-én. [https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=gtb&datum=19290416&query="marcel+halper"&ref=anno-search&seite=4](https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=gtb&datum=19290416&query=) (utolsó letöltés ideje: 2022. október 19.).

¹⁵ <https://honvedelem.hu/hirek/emlekezni-nem-csak-feladat-de-kotelesseg-is.html> (utolsó letöltés ideje: 2023. május 15.).

IRODALOM

Történéshallgatók, Budapest, 1949
Forrás: Fortepan/Kovács Márton Ernő

